

A. I. Pokriskin: Szárnyas vadászok. Repülő-regény. Athenaeum könyvkiadó N. V. 79. old.

Pokriskinnek, a Szovjetunió háromszoros hőseinek „Szárnys vadászok” című munkája a közelmúltban jelent meg magyar nyelven. A legendáshírű hős szovjet vadászrepülő a saját légi győzelmeit is tárgyaló, érdekfeszítő és bárki számára érthető könyvben összefoglalja egy szovjet vadászrepülő gárdezed harci tapasztalatait. Ennek a köteteknek vadászai 540 német repülőgépet pusztítottak el. Ebben a számban benne van a szerző által lelőtt 59 gép is.

A lebilincselően érdekes és a légiharcolat izgalmas élethűséggel tárgyaló repülő-regény bemutatja, hogy a Nagy Honvédő Háborúban mit nyújtottak a sztálini sólymok a győzelem kivívásához, hogyan járultak hozzá a fasizmuson aratott teljes győzelemhez. Dicső harci ténykedésükből lemérhetjük magasabbrendű taktikai tudásukat, morális emberi nagyságukat, izzó hazaszeretetüket és a győzelembe vetett szilárd hitüket. Sikereik titka a korszerű légi harc módszereinek alkotó kialakításában, a fogások gondos kidolgozásában, az ellenfél taktikájának állandó tanulmányozásában és abban rejlik, hogy mindazt, amit az élenjáró szovjet repülők megvalósítottak, valamennyi bajtárs igyekezett elsajátítani és magáévá tenni, hogy így méltónak bizonyuljon az egész repülő-közösséghez.

Azok a tulajdonságok, amelyek a hős szovjet repülőket jellemzik, példaképül szolgálhatnak az újjászületett magyar repülés fiatal harcosainak.

A Tito-banda az imperialisták ügynöksége. Cikkgyűjtemény Szikra Könyvkiadó N. V. 1950. 308 oldal.

Ez a rendkívül aktuális cikkgyűjtemény beszámol Tito fasiszta bandájának áruló kémtevékenységéről, amelyet a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának a Jugoszláv Kommunista Párt helyzetéről hozott határozata óta elkövetett. A leghitelesebb forrásokból tudjuk meg, hogy hogyan adták el Tito és bandája Jugoszláviát és népét az imperialistáknak, hogyan támadták hátba a görög nép hősi szabadságharcát, hogyan próbálták elszakítani a népi demokratikus országokat a Szovjetuniótól,

hogyan uszítanak amerikai gazdáik utasítására a béketábor és hatalmas vezére, Sztálin elvtárs ellen, hogyan tette Tito terrorjának eszközüvé a Jugoszláv Kommunista Pártot.

A jugoszláv nép azonban hősieken harcol Rankovics hóhérai ellen. Ebben a harcban segíti őket a Bolsevik Párt hatalmas erkölcsi támogatása és a nemzetközi munkásszolidaritás. „Ez a rendszer — mondotta Rákosi elvtárs — el fog pusztulni és Jugoszlávia dolgozó népe ujjongva térhet majd vissza a szocializmust építő népek nagy családjába.”

Harcolunk a békéért. Hungária Könyvkiadó N. V. 1950. 224 old.

A könyv értékét elsősorban az adja, hogy benne az olvasó összesítve, egy helyen találja meg mindazon megnyilatkozásokat, melyek a béke élenjáró harcosai részéről, akár szóban, akár írásban megtörténtek.

Egyetlen népnek sincs több oka teljes odaadásával résztvenni a békemozgalmakban, mint nekünk, akik egy emberöltő alatt két veszett háborút szenvedtünk végig. Erősítsen tehát küzdelmünkben a világot átfogó béketábor erejének és győzelmeinek megismerése is és az a tudat, hogy abban a táborban állunk, amelyet a nagy Szovjetunió vezet, abban a táborban, ahol együtt van az igazság és a nagyobb erő.

A magyar parasztháborúk 1437—1514. Összeállította Geréb László. Hungária Könyvkiadó N. V. 1950. 256 oldal.

A felszabadulás óta a magyar dolgozók kulturális téren is hatalmas fejlődésen mentek keresztül és élénk érdeklődéssel fordulnak multjuk, az évszázados harcok felé, melyeket népünk a nemzeti függetlenségért, a haladásért, a kizsákmányolás ellen folytatott. Ezeknek a küzdelmeknek egyik dicsőséges fejezete a középkori parasztháborúk története.

Ebben a kötetben ezeknek a harcoknak csak két kiemelkedő fejezetéről van szó: ú. m. az 1437—38-as parasztfelkelésről és az 1514. évi parasztháborúról.

Az 1437—38-i erdélyi parasztfelkelés nem áll előzmények nélkül. Hogy mégis kiemelkedik a megelőző kisebb-nagyobb méretű parasztmozgalmak sorából, annak oka az, hogy ekkor közösen és elég határozott célokért keltek fel a magyar és román parasztok tömegei, közös kizsákmányolóik ellen.

Az erdélyi és kelet-tiszántúli parasztfelkelés egy jóval nagyobb kiterjedésű mozgalom része, azonban a mozgalmak többi területén nem tudott megküzdeni az uralkodó osztály súlyos nyomásával és már a felkelés kirobbanása előtt elvérzett.

A felkelés 1437 tavaszán Déva táján robbant ki. Az első támadás Kardos János vezetésével a szászokat érte. A felkelés ezután áttért Észak-Erdélyre, sőt a Tiszántúl keleti részére is. Igazi központja Szolnok-Doboka vármegye lett, de a Maros vidékére, Kolozs vármegyére, a Szamosvidékre, Szatmár és Szabolcs vármegyékre is átcsapott.

1437 július elején a Dés mellett lezajlott csatában, a parasztság gyengébb fegyverzeete ellenére, a felkelésben még részvevő kismesek segítségével, Erdélyben első ízben nagy győzelmet aratott. A legyőzött urak tárgyalni kényszerültek a felkelő jobbagysággal. A tárgyalás eredményeképpen július 6-án létrejött az első kolozsmonostori egyezség. Ebben a parasztok fontos engedményeket nyertek a feudális terhek terén és fontos politikai követeléseik teljesültek.

Erdély urai azonban megszegették a megállapodást és ez a felkelés újabb kirobbanását eredményezte. Az urak, hogy a győzelem feltételeit biztosítsák, először a felkelők oldalán álló kismesség sorait bontották meg (mentesség a tized fizetésétől), majd 1437 szeptember közepén a székelyekkel és szászokkal egyezségre kötöttek, melyben biztosították egymást kölcsönösen a belső és külső ellenség ellen. Szeptember végén, ilyen előzmények után ütközött meg a két fél. Az Apáti mellett lefolyt véres csatában a nemesek vereséget szenvedtek és újabb egyezségkötésre kényszerültek. Október 6-án Apátiban kötötték meg az egyezményt és azt Kolozsmonostoron leírták. Bár lényegileg az első egyezség pontjait tartották érvényben, mégis az új egyezség kedvezőbb a nemesség számára. Ez annak a következménye, hogy a parasztság erői már megfogyatkoztak.

Zsigmond király halála után a nemesség igyekezett a parasztok központi seregén kívül működő kisebb csapatokat leverni, hogy azután könnyebben verjék le a főerőt. A kiújult harcok folyamán a felkelők elfoglalták Kolozsvárt. A döntő csatában azonban a parasztok már nem tudtak sikert aratni. December 10. és 14-e között zajlott le ez a döntő ütközet Kolozsvár és Kolozsmonostor határában, s ebben Budai Nagy Antal is elesett. A Kolozsvárott körülkerített parasztok és szövetségeseik még sokáig ellenálltak a földesúri sereg ostromá-

nak. A város elestével az erdélyi felkelés még nem semmisült meg. Sokáig harcoltak még szétszór felkelő csapatok Erdély különböző részein.

A parasztfelkelés, mint valamennyi európai parasztfelkelés, vereséggel végződött. A bukás legfőbb oka itt is az volt, hogy nem volt olyan vezetőosztály, amely a parasztságot megfelelően megszervezte és győzelemre vezesse.

A mű bevezető részében, valamint a parasztháborúk irodalmából részletesen ismerteti az eseményeket, feltárja az okokat, amelyek a parasztság osztályharcának kiéleződése folytán az 1514-es parasztháború kitöréséhez vezettek.

A nagy anyagból itt csak a parasztháború katonai történetének vázlatát adjuk Székely György kitűnő ismertetése nyomán.

Ma még Dózsa hadvezetését pusztán abból a szempontból tudjuk megítélni, hogy seregét a mezővárosok területére, a leginkább forrongó délvidéki területek felé és az erdélyi székelyek felé irányította. Nem tudjuk még megállapítani azt, hogy a szamos hadoszloppal való operálás mennyire volt helyes és indokolt és mennyire volt pusztán a paraszttömegek szétszórtságának következménye. A régi történetírás általában az Alföldre korlátozta a parasztháború katonai eseményeit. Azonban Dózsa tiszántúli főserégén kívül, a Dunántúlra is több helyen működtek kisebb erők. A Felvidéken, főleg a bányavidékeken folytak csatározások. Kiterjedt a parasztháború Máramaros megyére is. Erdélyben már a kereszteshadjárat előtt kibontakozott a parasztság harca és összeolvadt a városi lakosság elégedetlen elemeinek és a bányamunkásoknak a harcával. Ez a mozgalom később összeolvadt a parasztháborúval és csak annak elfojtásával tudták leverni. Nagyváradot is megostromolták a parasztok és támadásaikat Radnái, Besztercéig és Kolozsvárig terjesztették ki. A háború végén Vajdahunad és Nagyszeben között tűntek fel parasztsapatok. Váratat is foglaltak el. Szeged, a nagy parasztváros szembefordult ugyan Dózsával, ennek háttere azonban az, hogy a szegediek elkerülték a jobbagysorsba jutást.

Az, hogy a parasztháború a hatalmas erőfeszítés ellenére is elbukott, nem pusztán a katonai erőviszonyok következménye. A parasztság nem volt képes tartósabb szövetségbe tömöríteni az elégedetlen rétegeket, a polgárság ingadozott, a nemesek elleni radikális akcióban a parasz-

ság következtén volt. Megosztotta erejét valószínűleg az is, hogy Dózsa öccsének, Gergelynek mérsékelt irányzata befolyást gyakorolt a hadseregbe. A katonai szétszórtság is fontos szerepet játszhatott, de gyenge volt a parasztság fegyverzele is.

A vereség okai között nem utolsó sorban kell említeni azt a körülményt, hogy az uralkodóosztály a számára oly veszélyes helyzetben legalább ideiglenesen helyreállította egységét.

Temesvár alatt a nemesség döntő győzelmet aratott a parasztságon. Dózsa sebesülten fogságba esett. Mészáros Lőrinc további ellenállását Kolozsvár környékén semmisítették meg. Véres kegyetlenséggel számolták le a parasztság vezetőivel. Az ellentétes adatokból is megállapítható, hogy a vérengzésnek legalább 50 ezer paraszt esett áldozatul.

Dózsa György és 1514 emléke a haladó nagyság kincse és fegyvere volt a feudális, majd kapitalista klzsákmányolás elleni harcában.

**Fjodorov: PARTIZANOK
ELÉN.** Szikra, Budapest, 1950.
460 oldal.

A mű szerzője a Nagy Honvédő Háború alatt Ukrajna egyik legnagyobb partizánosztágát vezette. Csupán ez az alakulat 25 ezer német fasisztát semmisített meg; kiskiklatott 683 vasuti szerelvényt és levegőbe röpített 8 páncélvonatot. Az aknászok felrobbantottak 47 hidat, 35 km vasuti vágányt, 26 olajlárolót és üzemanyagraktárt, 39 lőszer- és egyenruharaktárt stb. Az alakulat tagjai közül 19-et tüntettek ki a Szovjetunió Hőse címével.

Egymás után peregnék le előttünk ezen hatalmas partizánosztág történetének képei, amely sokszor a legszörnyűbb néikülözések között vívta hősi harcát. Aki nem tudott fegyvert fogni, az sem maradt tétlen: szervezett, ellenállásra tüzelte honlításait, röpcédulákat írt. Hősi küzdelmükben lelkesedéssel töltötte el mindnyájukat az a tudat, hogy az egész Szovjetunió velük van.

Igaz történetek érdekfeszítő leírásán keresztül az író a lehető legközelebb visz bennünket a szovjet ember, a nagy bolsevik párt történelemformáló szerepének megismeréséhez.

E katonai szempontból fontos és rendkívül tanulságos mű részletes ismertetésére még visszatérünk.

**Illés Béla: A VIGSZINHAZI
CSATA.** Regény. Révai Könyv.
kiadó N. V. 124 oldal.

A mű önálló regény —, de ugyanakkor második része annak a hármeregénynek, melynek első részét, a „Fegyvert s vitézt éneklek” című könyvet már ismeri a magyar olvasó. A hármeregény befejező része „Az ágyúk elhallgatnak” címen a közeljövőben megjelenik.

Illés Béla a Szovjetuniót és hazáját forrón szerető író lelkesedésével írja le Budapest felszabadulásának történetét. Regényhőseinek egy részét olvasóközönségünk már jól ismeri és régen szívébe zárta.

„A vígszínházi csata” fiatal szocialista prózairodalmunkat érdekes, művészi értékű regénnyel gazdagítja.

Egry Irén: A GYÁR FELEBRED. Regény. Franklin Könyvkiadó N. V. 1950. 153 oldal.

A regény a József Attila-pályázaton II. díjat nyert.

Az író a tervkölsönjegyzés első napjának eseményein keresztül bemutatja a munkásosztályban végbemenő hatalmas átalakulást, azt a teljesen újfajta kapcsolatot, amely az öntudatos munkást a Párthoz, az államhoz és munkájához fűzi. Kitérően ábrázolja a gyárba, irodákba és műhelyekbe befurakodott ellenséget, a termelés szabotálót és a szándékos selejtgátlókat.

A könyv az új magyar prózairodalom komoly eredménye. Hősei az ötéves tervért dolgozó emberek, akik harcolnak az ellenséggel, fejlődnek, szeretik és követik az őket vezető országépítő erőt, a Pártot.

Kamjén István: MIHALY. Regény. Révai Könyvkiadó N. V. 179 oldal.

A regény századunk első évtizedei agrárproletárjainak, kubikosainak világát tárja fel. Kamjén István, aki maga is részese volt ennek az életnek, s akinek ez a mű első írói megnyilatkozása, művészi erővel ábrázolja az 1919-es proletárdiktatúra, majd az ellenforradalom idején keményen helytálló, kommunistává fejlődő földmunkások életét.

Hunya István: KUBIKUSOK. Elbeszélések. Révai Könyvkiadó Nemzeti Vállalat. 184 oldal.

Hunya István apja kubikos volt. Ő maga is úgy nőtt fel, mint a többi falusi szegényember gyereke. Már nyolc éves korában beállt a kenyérkeresők sorába s így csak négy elemi osztályt végezhetett; azt is hézagosan. Az első világháborúban több évet töltött orosz hadifogságban, a Tanácsköztársaság idején vöröskatoná volt, majd földmunkáscsoportot szervezett. Ekkor kapta az első csendőrpofonokat, s ettől kezdve nem volt nyugalma. 1932-ben ismétetlen fegyházra ítélték, de ekkor a Szovjetunióba menekült. Ott nyílt alkalma és lehetősége rá, hogy a kubikos-csákány helyett tollat fogjon. Így jelent meg ez a kötet első ízben Moszkvában, 1934-ben.

Az író a viharok szegény földmunkásainak életéből vett elbeszéléseit, a most megjelent bővített kiadásban, avval bőcsátja az olvasó elé... „hogy azok dolgozhatnak és harcolhatnak minden erejükkel a szocialista jövőért, akik ismerik a multat is.”

FELFELE IVEL AZ UT. Ifjúságunk élete irodalmunkban. Athenaeum Könyvkiadó N. V. 289 oldal.

A kötet négy részből áll. Az egyes részeket egy-egy Petőfi, Ady, József Attila és Benjámin versből vett idézet vezeti be, jelezve az egyes részek tömören összefoglalt mondanivalóit.

Az első rész nagy vonásokban a XIX. század ifjúságának helyzetét tükrözi. Tancsics Mihály, Móricz Zsigmond, Degré Lajos, Mikszáth Kálmán és Barabás Tibornak erről a korról készült írásait tartalmazza.

A második rész az első világháborút megelőző és követő egy-egy évtized ifjúságáról ad képet. Ebben a részben Vers Péter, Illés Béla, Móra Ferenc, Nagy Lajos és Rideg Sándor írásait találjuk.

A harmadik részben a Horthy-korszak ifjúságának élete elevenedik meg Móricz Zsigmond, Kamjén István, Medgyesi Károly, Déry Tibor és Vas Zoltán írásain keresztül.

A negyedik rész már a felszabadulás után épülő új világot tükrözi. Ebben Karczag István, Szabó Pál, Tardos Tibor, Hunyady József, Szeberényi Lehel, Karinthy Ferenc és Galgóczi Erzsébet műveiből vett részleteket olvashatunk.

Hriszto Botev VALOGATOTT IRASAI. Fordította és összeállította Képes Géza. Révai Könyvkiadó Nemzeti Vállalat 138 oldal.

„Nagy nemzeti hősünk, a költő és forradalmár Hriszto Botev élete és költészete örök időkre a legtisztább és legmagasztosabb példaként tündöklék népünk ifjúsága és az egész bolgár nép előtt” — írja Dimitrov a könyv előszavában.

Petőfi halálának évében született, nagy-műveltségű, szegény falusi tanító gyermekként. Odesszában végzett tanulmányai után visszatért szülőföldjére, ahol apját követte a tanítóságban. Három év alatt felkészítette az egész környezetét, bátor beszédekben kemény bírálatot mondvá a török uralom képviselői és hazai uszályhordozói ellen. Ezért menekülnie kellett. Romániában eltöltött emigrációjának öt éve szüntelen harc a török feudalizmus és ennek az uralomnak bolgár haszonélvezői ellen.

1876-ban száműzetéséből kétszázfőnyi szabadságharcos csapat élén tért vissza hazájába. Négy napon át hősi elszántsággal védekezett a maroknyi forradalmár a Sztárra Planina fensíkjaiban. Azon a helyen, ahol Botev teste elzuhant a gyilkos golyótól, most emlékmű áll, ahova minden június 2-án elzarándokol a bolgár nép.

Botev kevés verset hagyott örökségbe, de ezek, ha semmi más nem írt volna, a politikai, harcos és tiszta erkölcsű népi költők példaképei közé emelnék.

Versei, hírlapi cikkei és levelei kiténdő fordításban jelentek meg.

